

Sokolnický zpravodaj

ZDARMA

VYDÁVÁ ZASTUPITELSTVO OBCE SOKOLNIC

ZVLÁŠTNÍ VYDÁNÍ

Zápisky o válce (1938–1945)

Motto: Mortuorum sorte discant viventes.

Z osudu mrtvých ať se poučí žijící

Emil Šindelka – školní foto ze Sokolnic

- I. část 1938–1942:
1. Konec republiky 1938–1939
  2. Začátek odboje 1939–1940
  3. Vývoj odbojové činnosti rok 1940–14. 10. 1941
  4. Zatčení, Kounicovy koleje 15. 10. 1941–12. 3. 1942
  5. Pod kaštany, Heydrichiáda 13. 3. 1942–7. 8. 1942

- II. část 1942–1945
1. Příchod do Mauthausenu
  2. Na bloku č. 13
  3. Na bloku č. 9
  4. Konec války, návrat

Pokusil jsem se stručně zachytit hlavní události z doby Druhé světové války, jichž jsem byl svědkem nebo přímým účastníkem. Soustředil jsem se na základní fakta a jména – pokud je mám dosud v paměti – proto opomím většinu podrobností a emocionální stránku. Nejsou to tedy paměti v obvyklém smyslu, spíš jen letmý záznam osobních prožitků.

*Ing. Dalibor Šindelka
Pardubice, leden 1989–květen 1992*

I. část 1938–1942

1. KONEC REPUBLIKY 1938–1939

Od roku 1936 jsme přechodně bydleli v Sokolnicích u Brna. Otec Emil (nar. 7. 12. 1884) tam byl ředitelem obecné školy, matka Kamila (29. 6. 1889), roz. Adamová, v domácnosti, starší bratr Radek (Ctirad, 24. 6. 1917) po maturitě 1936 šel na vojnu, po roce do vojenské akademie v Hranicích, kterou ukončil jako poručík 1938, mladší bratr Přemek (Přemysl, nar. 11. 7. 1925) chodil do gymnázia v Brně na Křenové, já (nar. 8. 1. 1921) jsem chodil do gymnázia v Brně-Králově Poli.

Přišel rok 1938 a s ním mobilizace, mnichovský diktát, rozbití republiky, obsazení pohraničí nacisty. V březnu 1939 zmizelo i torzo republiky, přišla okupace, vytvoření Protektorátu Čechy a Morava, začínalo peklo nesvobody. Já jsem maturoval v červnu 1939, po prázdninách jsem se zapsal na filosofickou fakultu Masarykovy university v Brně. Ale po několika týdnech (17. listopadu 1939) jsme přišli k bráně fakulty, ta však byla uzavřena a hlídka tam němečtí vojáci: české vysoké školy byly z rozkazu okupantů na tři roky uzavřeny.

První vyvodil důsledky z okupace Radek. V srpnu 1939 přešel hranice do Polska, aniž se rodině zmínil, aby se zapojil do boje za svobodu. Ze Sokolnic odešli do zahraničí také Radkovi přátelé: poručík (pozdější generál) Vladimír Janko a por. Antonín Matzenauer (byl u letectva v Anglii).

Můj otec byl od mládí členem tělovýchovné organizace Sokol. Jak v Ivančicích, tak v Sokolnicích byl čelným funkcionářem – v Sokolnicích byl např. náčelníkem jednoty. Jako učitel a sokol povzbuzoval po zřízení protektorátu členy Sokola a utvrzoval je v odporu proti okupantům. Je charakteristické, že právě v té době nás v sokole naučil mimo jiné i písní, jejíž jedna sloka zní:

*Již vzhůru otec, máť, již vzhůru dcera,
syn, buď za svobody jas anebo smrti stín.
Buď ať náš slavný je, jak zákon kázal, skon,
anebo dobudem náš český Marathón.*

Můj přítel Václav Haňka (1919) ze Sokolnic šel po maturitě na vojnu, dosáhl hodnosti četař aspirant letectva. Koncem listopadu 1939 se mi svěřil, že chce odejít za hranice a zúčastnit se boje proti Němcům. Potřeboval k tomu větší množství peněz – kovových, které jsem mu pomohl sehnat s přispěním sokolnického listonoše a spolehlivého vlastence Josefa Machače. Zařídil jsem také postupné odesílání předem napsaných pohledů z Prahy, které měly maskovat Věnovu nepřítomnost doma.

Před odchodem mě Věna seznámil s člověkem, který mu umožnil odchod a zařídil cestu přes hranice. Tehdy už cesta nemohla jít přes Polsko, ale vedla přes Slovensko, Maďarsko, Jugoslávii. Tím člověkem byl učitel v Chrlčicích u Brna František Bednář, který tam přišel po záboru z Karpentné ve Slezsku.

Věna Haňka spolu s Vladimírem Volejníkem ze Sokolnic a Ladislavem Babákem, děle sloužícím u letectva z Moravských Bránic, odešel začátkem prosince 1939. K mému překvapení se objevil o Vánocích 1939 zase doma. Dostali se přes Slovensko až do Maďarska, tam je chytli, vyvezli na rakouské hranice, ale naštěstí je nepředali německým úřadům, ale nechali je jít. A tak po strastiplné cestě přes Rakousko se dostali zpět domů. Věna Haňka se ale nevzdal, v roce 1940 podnikl druhý pokus a přes překážky se dostal do Anglie, kde vstoupil do čs. letecké jednotky. Bohužel zahynul při katastrofě na podzim 1942. Také Volejník, který se zúčastnil domácího odboje, později zahynul spolu s dalšími mladíky ze Sokolnic – Šmídem a Brázdou.

2. ZAČÁTEK ODBOJE 1939–1940

S Bednářem jsem se setkal ještě několikrát. Když zjistil mou chuť spolupracovat, nabídl mi, abych dělal spojkou mezi některými členy odbojové organizace, jejímž byl významným funkcionářem. Byla to organizace navazující na tehdy už těžce postiženou Obranu národa – ON. Jejím cílem bylo organizačně připravit odboj proti nacistům. Členy byli především učitelé, úředníci, spolehliví četníci atd., mnozí z nich důstojníci v záloze. S Bednářem jsem seznámil

Foto rodiny Emila Šindelky z roku 1927 (zleva syn Ctirad, manželka Kamila, nejmladší syn Přemysl a syn Dalibor)

svého otce, který se později stal hlavním činitelem organizace na jihozápadní Moravě. Otec byl od 1. ledna 1940 dán předčasně do penze, a tak jsme se postupně vraceli do Ivančic, kde jsme měli dům, dnes na Volvách 16 (tehdy Volvy 316). Já jsem tam odešel už na jaře 1940, protože jsem tam dostal místo ve sběrně sádla Masosvazu u Fr. Jonáše a bydlel jsem dočasně u strýce Franty Adama v Široké ulici. Celá rodina se tam přestěhovala v létě. Na začátku války jsme na dvoře domu v Ivančicích ukryli zbraně, které jsme měli doma: bubínkový revolver používaný za 1. světové války v rakouské armádě (výrobek fy Rast a Gasser) a malorážní opakovací 6 mm (Zbrojovka Brno). Dali jsme je do betonové roury vylité asfaltem a zakonservovali, potom zakopali do země. Bohužel opatření byla nedostatečná a zbraně byly po válce nepoužitelné.

Ještě za pobytu v Sokolnicích jsem navštívil Bednáře několikrát v jeho bytě v Chrlcích (bydlel nad nádražím), měl, myslím, tři malé děti. Podle jeho pokynů jsem plnil kurýrní úkoly. Setkal jsem se s vedoucím funkcionářem této organizace JUC Jaroslavem Trumpešem (krycí jméno Trávníček), úředníkem brněnské university, s Karlem Zdráhalem, s dr. Máčelem (krycí jméno Kameník), s Marií Weselou (krycí jméno Marienka), roz. Walnerovou z Víru – její manžel byl zubním lékařem v Brně. Jednou jsem byl vyslán do Uherského Hradiště k šoferu Zerzánovi (tudy tehdy vedla cesta na Slovensko – dál přes Javorník, učitel Jagoš).

Můj otec používal krycího jména Košťál. Aby mohl dostávat tajné zprávy i poštou, domluvil jsem se se sokolnickým listonošem J. Macháčem, že mi bude předávat dopisy došlé na jméno Karel Man.

Někdy v první polovině roku 1940 musel Bednář odejít do ilegality. Předtím mi svěřil několik občanských legitimací, opatřených razítkem, kde stačilo vyplnit osobní data a nalepit fotografii. Byly určeny pro odbojové pracovníky, kteří by byli nuceni žít ilegálně. V Ivančicích se potom otcí podařilo získat několik čistých křestních listů od tamního faráře Adolfa Tesaře a několik domovských listů od tajemníka městského úřadu Josefa Sekerky. S těmito doklady bylo možno se v Protektorátě po nějakou dobu dost bezpečně pohybovat.

3. VÝVOJ ODBOJOVÉ ČINNOSTI (1940–14. 10. 1941)

Otec po penzionování a po návratu do Ivančic měl víc času věnovat se výstavbě odbojové organizace na jihozápadní Moravě. Občas musel podniknout za tím účelem cestu do různých míst – (Jihlava, Třebíč, Moravské Budějovice apod.) a tam navazovat kontakty s vybranými spolehlivými a odvážnými lidmi. Také k nám občas přijížděli jeho spolupracovníci. Např. asi dvakrát u nás byl pplk. Feigerle ze Šakvic u Břeclavi, několikrát u nás byla Weselá. Také Trumpeš přijel jednou do Ivančic v důležité záležitosti. Otec dohodl se svým známým, ředitelem Občanské záložny v Ivančicích Zd. Chudobou, že přispěje na potřeby odbojové organizace částkou 50.000 K, a pro ty peníze Trumpeš přijel. Samozřejmě se u nás občas objevil Bednář a to bylo obvykle na delší dobu, protože byl stále na útěku před Gestapem. Jednou u nás byl nejméně 8 týdnů, protože onemocněl akutním rheumatismem. Léčil ho tehdy Dr. Stavratjev, který musel tušit o koho jde, ale dovedl mlčet a nikdy svou pomoc neodepřel.

Pokud jde o Františka Bednáře, nechtěl jsem po válce uvěřit tomu, že právě on byl tím pověstným a nebezpečným konfidentem Gestapa, zvaným „Malý Franta“. V době do našeho zatčení jím určitě nebyl a Gestapo po něm usilovně pátralo. Vysvětluji si to tak, že po dopadení asi v listopadu 1942 podlehl nátlaku nebo přemlouvání gestapáků (snad i ze strachu o osud rodiny) a dal se na cestu zrady. Kolem jeho činnosti a osudu je dosud dost nejasného, včetně tzv. Kreda politického vězně, napsaného na zdi cely č. 9 v Kounicových kolejích. (V něm mimo jiné – uvádí i jména svých dřívějších spolupracovníků, celkem 20, z nichž jsem osobně znal tyto: Máčela, Fuksu, Zdráhala, Trumpeše, Štěrbu – je mezi nimi uveden i můj otec Šindelka). Bednář uvádí, že byl v této cele od 13. prosince 1944. Předpokládá se, že byl s posledním velkým transportem z Brna dopraven do Mauthausenu a tam 8. dubna 1944 usmrčen. Celý transport šel totiž přímo do plynu.

Náš dům v Ivančicích se stal útočištěm také dalších lidí. Ještě v roce 1940 u nás pobýval několik týdnů František Psota, předseda místní organizace KSČ v Sokolnicích, po roce 1945 předseda MNV, který se tehdy skrýval před zatčením. Později se vrátil domů do Sokolnic a do konce války se snad schovával v úkrytu ve vlastním domě. V první polovině 1941 (od 15. května do konce července) se u nás před Gestapem ukrýval můj kamarád ze Sokolnic Josef Doubek (chodili jsme tam cvičit do Sokola) nar. 1922. Vybavili jsme ho falešnými papíry na jméno Karel Čáp a tím jsme mu umožnili legální pobyt ve Strážnici a Králově Dvoře. Doubek pracoval v sovětské zpravodajské skupině, kterou vedl ruský konsul Leon Mochov. V srpnu 1942 byl však Doubek přece jen zatčen a v Berlíně odsouzen Volksgerichtem na osm let. Také jeho otec byl odsouzen původně k smrti, potom mu byl rozsudek změněn na 12 let káznice.

Pro odbojovou organizaci bylo důležité vědět, že její činnost je koordinována s prací zahraničního odboje. Jednou, (nevím už přesně zda to bylo roku 1940 nebo 1941) přinesl Bednář zprávu, že činnost organizace bude prověřena a potvrzena londýnskou emigrací heslem „Jeden za všechny – všichni za jednoho“ ve vysílání BBC pro Československo. Samozřejmě jsme s napětím očekávali určeného dne začátek českého vysílání z Londýna. A skutečně: krátce po zahájení vysílání se ujal slova Dr. Jar. Stránský a začal touto větou: „Komunismus je praktické uskutečňování hesla

Jeden za všechny, všichni za jednoho“. Tím jsme byli utvrzeni v přesvědčení, že naše odbojová organizace nevisí ve vzduchoprázdnu a že její činnost je schvalována zahraničním odbojem. Bohužel byla organizace špatně řízena, konspirace byla nedostatečná, bylo zapojeno příliš mnoho lidí různých vlastností, mnohdy neschopných odolávat metodám Gestapa a podceňujících jeho schopnosti, bez zkušeností z ilegální práce, někdy dost naivních. Mnoho lidí znalo spoustu podrobností zbytečně a znalo mnoho spolupracovníků. Svou odpornou roli tu sehráli čeští konfidenti, takže není divu, že Gestapu se podařilo už někdy začátkem roku 1941 proniknout do organizační sítě a postupně celou organizaci odkrýt (to jsem se ovšem dozvěděl po válce). Tato organizace se někdy nazývala „Moravská pětka“ podle pětice vedoucích funkcionářů:

František Bednář – snad popraven 8. 4. 1945 v Mauthausenu (není jisté)

Eduard Berka – popraven 24. 1. 1945 ve Vratislavi

Ing. Václav Bureš – zahynul 8. 10. 1941 v Brně – Kounicových Kolejích

JUC. Jaroslav Trumpeš – místo a datum smrti není známo

Dr. Josef Grňa – přežil

Někdy se místo Bednáře a Berky uvádějí jiná jména.

Dne 6. dubna 1941 napadlo Německo Jugoslávii. Krátce nato zažily Ivančice malou „událost“. Tři mladíci, tj. Klement Adam, můj bratranec, Josef Karšulín, student, a já jsme si večer při odchodu ze sokolovny vzali několik kousků obyčejné školní křídly. Nebylo to předem domluveno – vyplunulo to samo sebou. Za tmy jsme prošli hlavními ivančickými ulicemi a na domy psali: Pryč s Němci! Ať žije ČSR! Ať žije SHS! (to byla zkratka tehdejší Jugoslávie) apod. Na nemocnici, kde působil nenáviděný renegát Dvořák, jsme namalovali šibenici. Byla to sice jen klukovina, ale následující den to vyšetřovalo brněnské Gestapo, ovšem bez výsledku. Když nedlouho potom byl Sokol rozpuštěn a jeho majetek zabaven, vloupala se táž trojice do sokolovny a odnesla několik maličkostí, aby aspoň ty nepadly do rukou nacistům.

Když Německo napadlo SSSR, věděl každý, že válka vstoupila do rozhodující fáze. Ale počáteční vývoj války nebyl pro naše naděje příznivý. Brzo přišel další úder: zastupujícím protektorem se stal Heydrich a vyhlásil 1. stanné právo. Začátkem podzimu 1941 začalo brněnské Gestapo s likvidací naší odbojové organizace. Když jsme četli v novinách mezi řadou poravených v první hromadné popravě v Brně 30. září 1941 jméno našeho známého a spolupracovníka pplk. Feigerleho, zachvěli jsme se. Ale otec z toho nevyvodil žádný důsledek – snad počítal s tím, že organizace dále funguje. Nepokusil se tehdy o útek, ačkoliv mohl nějakou dobu existovat s falešnými papíry, které byly po ruce.

4. ZATČENÍ, KOUNICOVY KOLEJE (15. 10. 1941–12. 3. 1942)

Dne 15. října 1941 večer k nám přišla Marie Weselá v doprovodu nám neznámého muže, který tvrdil, že je členem organizace, že otci hrozí zatčení a on že má auto, kterým ho může odvézt na Slovensko. Otec chtěl nejprve s ním odjet, ale matka byla nedůvěřivá a tak se táta rozhodl, že pojedje až ráno sám. Když muž s Weselou odešli, řekla matka otci, že je to určitě Gestapo, aby hned odešel. A tak otec bez loučení, bez dohovoru o dalším postupu a bez přípravy odešel rychle z domu. Asi za čtvrt hodiny po něm jsem vyšel i já, abych se po něm podíval, protože jsme si uvědomili, že jsme se s otcem nedohodli, kam půjde a co bude dělat. Mezitím do domu už přišli ten muž s Weselou (chyběl mu prst na levé ruce), velký gestapák s cvikrem a jeden četník. Muž bez prstu hrál divadlo, že je Gestapo zadrželo. Seděli potmě a čekali na otcův návrat, ale vrátil jsem se jen já, aniž jsem otce zahlédl. Když zjistili, že se táty už nedočkají, poslali četníka s matkou a Přemkem a Weselou na četnickou stanici, a mne si nechali v domě. Chtěli vědět, kam otec odešel a s kým se stýká, a když jsem jim řekl, že nevím, mlátili mne latí a tloukli do obličeje, až mi vytryskla krev. Potom mne naložili do auta, projeli jsme několik ulic a zastavili u četnické stanice.

V autě mi ten velký gestapák řekl: „Počkej až přijedem do Brna, ty..., promluvíš, jak mluvil Trumpeš.“

Poznal jsem z toho, že celá organizace je prozrazena. Oba gestapáci s matkou a Přemkem odjeli do Brna, já a Weselá jsme zůstali na četnické stanici a pro nás přijelo jiné auto. Po příjezdu na bývalou právnickou fakultu – tehdy sídlo Gestapa – mne zavedli asi do 2. poschodí do kanceláře s označením II BM/So, Weselou odvedli jinam. Později jsem se dozvěděl, že to bylo oddělení příslušné pro Obranu národa. Tam se do mne pustili oba gestapáci a občas i další, takže jich někdy bylo šest nebo osm. Bili mne holemi po zadnici, po chodidlech, po rukách, tloukli do obličeje, kopali atd., takže k ránu už jsem byl polomrtvý. Totéž bylo s Přemkem, tehdy šestnáctiletým, ale co horšího: bili surově a neurvale i naši mámu, které tehdy bylo 52 let!

Ten gestapák bez jednoho prstu se jmenoval Wolfgang Dyck (po válce byl popraven), jméno druhého neznám, možná že to byl Fritz Jahn nebo Golda? Ráno nás uložili na nějaká lůžka na fakultě, dali nám injekce na povzbuzení srdeční činnosti a odpoledne převezli Přemka a mne do Kounicových kolejí. Také mámu převezli na ošetrovnu Kouniček, ale to jsme tehdy nevěděli. Myslel jsem, že nás vezou na popravu, protože jsme přijeli k zadnímu vchodu (blízko popraviště), ale zatím nás Dr. Hausgenes, mladý SS lékař nebo ošetrovatel, odvedl do 1. patra na „Revier“ – ošetrovnu. Tam jsme leželi na jedné světnici sami dva, staral se o nás pan Kotouč z Oslavan (skončil v Osvětimi).

Jeden z prvních vězňů, s nímž jsme se seznámili, byl prof. Dr. Augustin Čáp z Uherského Hradiště, který zůstal potom našim přítelem a snad i ochráncem až do dneška (setkali jsme se s ním opět v Mauthausenu). Mně se rozbitý zadek zahojil bez následků, Přemkovi zůstaly trvalé jizvy. Asi po 4 týdnech jsem byl přeložen na normální celu 62 B. Přemek ještě zůstal na ošetřovně.

Ještě předtím, asi 14 dní po zatčení, jsem seděl v posluchárně na fakultě, kde se čekalo před výslechy a po nich a kde také zasedal stanný soud, a vtom se ve dvěřích objevil táta. Bylo to pro nás hrozné zklamání, protože útek se nepodařil. Mnohem později jsem se dověděl, jak došlo k jeho zatčení. Student a konfident Gestapa, Miloš Krejčí z Brna, vymámil na našem známém, Hynku Růžičkovi z Ivančic, studentovi práv, údaje o otcově pobytu pod záminkou, že já moc mluvím a že by mohl zařadit moje otrávení, kdyby k tomu dal otec souhlas. V té době byl otec v Říčanech u Prahy u vzdáleného příbuzného Antonína Špatného. Dostal se tam s pomocí strýce Franty Adama přes Oslavany, Senohrady (učitel Lemberk). A do Říčan si pro něj brněnské Gestapo přijelo. (M. Krejčí byl po válce odsouzen na 15 let). Po několika výsleších se mnou Dyck sepsal protokol (tentokrát se omezil jen na několik ran holí a pár facek), v němž toho sice mnoho nebylo, ale o působení v ilegální odbojové organizaci nebylo pochyb, takže to ukazovalo na koncentrák.

Na cele 62 B byli v době mého příchodu dva profesori, mladší lidé, z gymnázia ve Frýdku, dále pan Gottwald z Náměští nad Oslavou a profesor MUDr. Karel Hora z lékařské fakulty Masarykovy university. Ty profesory z Frýdku brzo propustili, protože tam byli do vyřešení nějaké příhody na gymnáziu a jinak proti nim nic neměli. Gottwald byl starší člověk, komunista, nemocný se žaludkem, proto dostával jakousi dietní stravu, mně osobně nepříjemný. Krátce tam pobyl železničář Mohyla z Ostravska, který zahynul v Mauthausenu. Dr. Hora měl jedno oko skleněné, byl to vynikající člověk, mírný, laskavý, pevný, s velkým rozhledem. Od něho jsem se dověděl, že docent Dr. Schacherl, jehož jméno jsem znal z publikací Volné myšlenky, obviňuje z prozrazení jmen některých universitních profesorů, činů v odboji, profesora Florianu. Dodnes nevím, co je na tom pravdy. Na sousední cele byl tehdy Žid Meisel, velmi inteligentní člověk, kterého esesáci chodili týrat. Skončil v Mauthausenu. Na téže chodbě, kde jsem byl já, jsem zahléhl také Trumpeše, vypadal normálně. Také jsem spatřil inspektora Karla Sirotku (zahynul v Mauthausenu). Pobyt v Kouničkách nebyl nijak příjemný. Velitelem byl Duha, sadista, jehož jsem naštěstí viděl jen zřídka. Ostatní SS-mani – říkalo se jim inspektoři, příslušníci SD (Sicherheitsdienst), byli podobni jeden druhému v zacházení s vězni. Nejhorší to odnášeli Židé, kteří dělali pomocné práce, tzv. Hausarbeit. Na těch si vylévali zlost nejen inspektoři, ale i strážníci, příslušníci Waffen-SS. Relativně nejlepší z inspektorů byl jeden, menší postavy, o němž se říkalo, že se jmenuje Šenkýř nebo Šenkyřík. Ten sice hodně řval, ale, pokud vím, Židy ani ostatní netloukl. Kápo Židů byl tehdy Filip, schopný člověk, myslím, že skončil v roce 1942 v Mauthausenu.

O nemocné se měl starat dr. Pilny a jeho pomocník Dr. Hausgenes, ale jejich péče sotva komu pomohla. V celách byla okna zabílená, nesměla se otevírat, protože v případě otevření strážníci, rozmístění okolo celé budovy, okamžitě stříleli. Krátce po mém příchodu na celu tak skončil bývalý zemský prezident dr. Mezník, který si stoupl do otevřeného okna a nechal se zastřelit. Dusnou atmosféru věznice na maximum vystupňovaly salvy popravčí čety, které se téměř pravidelně opakovaly v odpoledních hodinách a při nichž nám vězňům stýdla krev. Popraviště bylo ve dvorním traktu pod obrazem sv. Václava.

Při každém vstupu kteréhokoliv SS-mana do cely muselo stát osazenstvo v pozoru v řadě a určený vězeň musel hlásit např.: Zimmer 62, belegt mit 5 Mann. Když chtěli jít na záchod, musel k hlášení přidat: Bitte, Herr Wachtmeister, austreten zu dürfen. A když „Herr Wachtmeister“ laskavě svolil, mohli jít jeden po druhém, přičemž dveře záchodu musely někdy zůstat otevřené. Jen jeden velitel stráže, blondýn nazývaný „Hamburger“, pustil všechny třeba ze 3 nebo 5 cel najednou a celkem si jich nevšímal, dokonce je nechal spolu promluvit, což bylo jinak přísně zakázáno. Strava byla smrdutá polévka z Dörrgemüse, byl hlad a cely byly většinou přeplněny.

Jedinou výhodou Kouniček bylo, že se dalo částečně komunikovat se sousedy. Byly dva způsoby:

1. Když se mluvilo do zdi, bylo ve vedlejší cele dost dobře rozumět, bylo-li ucho přiloženo ke zdi.
2. Po ústředním topení se dalo vyťukat sdělení pomocí Morseovy abecedy nahoru, dolů nebo vedle podle vedení trubek.

Toho jsem využil, abych mohl mluvit se svým otcem, který byl o patro níž, ale měli jsme společnou stěnu, po které se dalo občas mluvit. Samozřejmě strážný musel být na opačné straně chodby, aby to neslyšel. V horním patře se muselo mluvit u země, v dolním co nejbliž ke stropu. Otec hodnotil svou situaci dost optimisticky. Předpokládal, že příslušníci organizace půjdou k soudu, že to bude dlouho trvat pro velký počet obžalovaných, že dostane 10–12 let, ale že válka stejně za 1–2 roky skončí. Nevím, jestli si to skutečně myslel, nebo mne chtěl optimisticky naladit, ovšem heydrichiáda udělala tragický konec.

Někdy v lednu 1942 mi hausarbeiter Inwald (Žid) zašeptal, že brácha odjel. Já jsem se plný naděje zeptal: „Domů?“, ale on mi řekl: „Ne, do KZ“. To byla další rána, protože jsem doufal, že aspoň bratra, kterému bylo teprve 16 let, pustí domů. Koncem ledna odvezli na Cejl a odtud po několika dnech do koncentračního tábora Ravensbrück naši

mámu. To jsem se ovšem dozvěděl až později. Až po dlouhé době v Mauthausenu jsem se také dozvěděl, že jsme byli všichni tři, tj. matka, bratr a já odsouzeni stanným soudem v Brně 12. prosince 1941 k předání Gestapu – to byl jeden z možných rozsudků v 1. stanném právu, který prakticky znamenal doživotní koncentrák. Byla to fraška. Nejenže jsme u žádného soudu nebyli, ale ani se nikdo nenamáhal, aby nás o tom „rozsudku“ uvědomil.

Složení stanného soudu, který rozsudek podepsal:

předseda – SS Hauptsturmführer Otto Koslowski
 přisedící – SS Untersturmführer Alexander Schober
 SS Untersturmführer Köhler
 (podle zjištění doc. Dr. Žampacha Csc.)

V Kouničkách kolovalo tajně několik Rodokapsů. Jeden se dostal do rukou tátovi a tak jsme se dohodli, že mi ho půjčí. Jak se to dělalo? Sehnal jsem si několik metrů tenkého provázku (např. z ohruby příkrývky). Při návštěvě záchoda, nedíval-li se esesák, jsem jej uvázal na kliku okénka a nechal viset do větrací šachty. Potom jsem smluvným signálem (tukaním) uvědomil tátu, že je vše připraveno. Když se on dostal na záchod, nesl pod košilí rodokaps a přivázal jej na visící provázek. Po návratu dal zase mně znamení. Teď šlo o to, vystihnout výměnu strážných a u nově nastoupivšího žádat na záchod. Když se to povedlo, vytáhl jsem sešit na provázku, schoval pod košili a přinesl na celu. Přece jen četba trochu rozptylovala, museli jsme ovšem být opatrní.

Dne 2. února 1942 odcházel z Kouniček velký transport do Mauthausenu, v němž bylo mnoho profesorů brněnských vysokých škol, mezi nimi i rektor dr. Bečka, otec mého spolužáka z gymnázia, i MUDr. Hora, který byl se mnou předtím na světlici. Na sousední cele jich bylo noc před transportem nacpáno asi 12, mezi nimi i MUDr. Šilhan, manžel MUDr. Fišerové z Ivančic. Přes zeď mi řekl, že náš dům byl vyklizen a je obýván Němci. Dr. Šilhan prošel Mauthausenem, ale zahynul v Terezíně po skončení války po návratu z Bergen-Belsenu. Téměř všichni univerzitní profesori zahynuli v roce 1942 v Mauthausenu. Pokud je neubili dřív, zavraždily je SS 7. května 1942. Jejich jména jsou uvedena na desce odhalené 1990 v Mauthausenu na tzv. „české zdi“.

Přežil jen MUDr. Podlaha, MUDr. Tomášek a JUDr. Bušek (z Prahy). Nemýlím-li se, jel s tímto transportem také spisovatel Rajmund Habřina (přežil mauthausenskou pobočku Gusen).

Na moji celu přišel Josef Jambor, povoláním stolař, který byl za 1. republiky členem městského zastupitelstva v Brně za KSČ. Byl zatčen hned po okupaci 1939, potom byl v KT Buchenwald a odtud ho převezli zpět do Brna, protože přešetřovali nějakou další jeho činnost. Jambor byl skvělý člověk, přímý, nebojácný, pevný, rozumný. Povídal o Buchenwaldu, hodně toho prožil. Bohužel, jak jsem se později dověděl, zahynul v Osvětimi. Potom jsem byl nějakou dobu sám, později ke mě přišel Kočica z Uherského Brodu. Za několik dní večer se otevřely dveře, vstřily tam nového vězně. Jaké bylo moje překvapení, když jsem uviděl svého bratrance z Ivančic Klementa Adama (Klendu). Řekl mi, že byl zatčen i jeho otec (můj strýc) Franta Adam. Stačil jsem mu ještě ukázat spojení po zdi s otcem, říci mu potřebné věci o životě v cele, a ráno příštího dne 12. března 1942 mne vyvedli a převezli do baráku Pod kaštany. Klementa naštěstí asi po 6 týdnech propustili.

5. POD KAŠTANY, HEYDRICHIÁDA (12. 3. 1942–7. 8. 1942)

Do baráku Pod kaštany mne dovezla „ponorka“. Tak se říkalo dodávkové tatrovce, která byla upravena pro přepravu vězňů a denně pendlovala mezi fakultou, Kouničkami a Pod kaštany. Vozila k výslechům i k popravám. Baráky byly původně vojenské sklady obehnané ostnatým drátem a sloužily jako filiálka Kouniček. (Dnes tam stojí sídliště V Táboře.) Velitelem byl Zimmermann, o nic lepší než Duba v Kouničkách. Z dozorců si pamatuji Mátla, který mluvil dobře česky (původně dělník z Jihlavy), jednomu se říkalo Metall (nevím, zda to bylo jeho skutečné jméno), další byl Michelfeit. Tito tři nebyli nejhorší. Zato SS Oberscharführer Blaszczyk (!) byl surový pes, který rád mučil vězně, zvláště Židy. V Kouničkách i Pod kaštany se objevoval jeden esesák, kterému jsme říkali Koňská hlava, surovec, možná, že to byl pověstný Rudolf Krisch. Na rozdíl od Kouniček bylo tady po hromadě mnoho lidí. Baráky byly přeplněny, spalo se po dvou na jedné posteli. Jednou mne zavolali do kanceláře a dali mi podepsat tzv. Schutzhaftbefehl. Na červeném papíře předtištěný text, strojem se doplnilo jen jméno a důvod vazby. Stačil jsem si zapamatovat: „...ist dringend verdächtig, er habe sich in einer illegalen scheidischen Widerstandsgruppe hochverräterisch betätigt.“ Podepsán dr. Kaltenbrunner. Schutzhaftbefehl znamenal koncentrák, a to bylo zlé. Naproti tomu ten, komu dali podepsat haftbefehl na bílém papíře, byl raději, protože to znamenalo jít k soudu a tím do normálního vězení. Bylo to ale prašť jako uhoď, protože všude hrozila smrt.

V baráku č. III byl hned vedle vchodu výklenek se stolem a lavicemi u okna, z něhož bylo vidět příchozí – říkalo se tomu výklenku kavárna. Tam neustále někdo hlídkoval, aby nás esesáci nepřekvapili. Jakmile hrozilo nebezpečí, volal první, kdo je zaznamenal, „osmnáct“, když nebezpečí pominulo, volalo se „dvacet“. Jak to vzniklo? Němci mají slova Achtung (pozor), také achtgeben. Aby to nebylo nápadné, volali místo Achtung - achtzehn. Češi to převzali v doslovném překladu, tedy „osmnáct“.

V táboře byl ustanoven pro všechny baráky „kápo“ z řad vězňů. V té době jím byl Mario, snad prý český fašista. Na ošetřovně byl tehdy dr. Jemelík odněkud z Valašska. Po válce snad měl problémy s kolaborací, ale já o něm o Mariovi nevím nic špatného.

Jednou mne se skupinou dalších poslali uklízet na fakultu, sídlo Gestapa. Drátkovali jsme tam gestapákům v kancelářích podlahy z parket. Při té příležitosti jsem se dostal také do sklepa, kde bylo palivo pro ústřední topení. V hromadě papírů a knih určených k zatápní jsem přišel na slovník, na jehož vnitřní straně byl podepsán Radek Šindelka. Z toho jsem poznal, že naši knihovnu určili ke spálení. Kdo z vězňů byl na fakultě celý týden (ať u výslechu nebo na práci), dostal oběd většinou v tamní stolařské dílně, kde pracovali vězni pod dohledem SS-mana. Tam jsem se setkal několikrát s Josefem Čechem ze Sokolnic, který tam jako vyučený stolař přechodně pracoval. Ten mi jednou šeptem vyřizoval pozdrav od Hynka Růžičky z Ivančic, zatčeného někdy na jaře 1942. S Čechem jsem se později setkal v Mauthausenu, kam přišel po odpykání soudního trestu. Hynek Růžička skončil v červnu 1942 na popravišti v Kouničkách. V květnu jsem byl ještě u posledního výslechu, tentokrát ne u Dycka, ale u komisaře Wochiana. Šlo už jen o malé doplnění, obešlo se to bez ran.

V barácích Pod kaštany jsem poznal řadu lidí s různými, většinou však nešťastnými osudy: sokolského funkcionáře a skladatele prof. Ladislava Jandáska (zahynul brzo v Osvětimi), Silvestra Vodu (zahynul), byl tam básník Jaroslav Zatloukal (přežil), policejní komisař z Ostravy Hoblík. Byl tam také Eduard Berka, jeden z vedoucích činitelů ON, učitel, vysoký, hubený, zdál se mi přímý, odhodlaný. Měl nějaké žaludeční potíže (asi vředy). Jeden z esesáků, zvaný Metall, mu občas přinesl sklenici kompotu, snad od ženy. Berku v heydrichiádě nepopravili, ale skončil až v lednu 1945 ve Vratislavi. Z mladých tam byli tři lesáci odněkud z Hané: Cagaš, Moťka a Müller (zahynuli snad v Osvětimi), učitel Jaroslav Sýkora z vého Veselí u Žďáru, právník dr. Alois Žyka ze Slavkova (oba přežili), Miloš Dufek z nové Říše (zahynul v Gross Rosen). Velitelem světlice byl dr. František Zelený s jednou nohou kratší – veselý, dobrý, srdečný člověk (přežil Osvětim). Setkal jsem se tam také s početnou skupinou lidí z Obrany národa, kteří potom skončili na popravišti v Kouničkách.

Koncem května roku 1942 najednou nastal mezi gestapáky a esesmany neobvyklý ruch, strážných přibýlo, na pušky nasadili bodáky a my jsme se dověděli o vyhlášení 2. stanného práva v souvislosti s atentátem na Heydricha. Němci usilovně pátrali po pachatelích atentátu. Jednou začátkem června jsme museli všichni nastoupit na dvoře, na stole před námi byly fotografie jízdního kola, aktovky a pláště nalezeného na místě atentátu. Každý jed-

notlivě musel přistoupit ke stolu, prohlédnout fotografie a potom podepsat, že vyfotografované předměty nezná a že neví, komu patřily. Po atentátu nastalo nejhorší období pro český národ.

Pod kaštany to začalo jednou v červnu po ránu, když volali Sýse (nebo Süss?). Byl asi bankovním úředníkem, uzavřený, málomluvný, zatčen před několika měsíci. Ponorka ho odvezla, do večera se nevrátil, slyšeli jsme salvy poprav z Kouniček a druhý den kápo Mario přišel sbalit věci, které po něm zbyly. A potom už to šlo jako na běžícím pásu. Každý den po ránu zavolali a odvezli několik lidí – odpolodne salvy, nikdo se nevracel. Ze skupiny ON to byli kromě Sýse např. farář Adolf Tesař z Ivančic, učitel Josef Lemberk ze Senohrad, Ing. Procházka ze Slavkova, profesor Souček z Bučovic, profesor Sítař a úředník Pacas z Tišnova, profesor Němec a učitel Žák z Moravských Budějovic, četník Fuksa z Bílovic u Brna, inspektor Štěrba (utvořil vokální kvarteto, které ráno nebo večer zpívalo hlavně žalmy – než je popravili), Ing. Volf, inženýr Šeránek (popraven, myslím, v den svých 30. narozenin) a řada dalších, jejichž jména už mi vypadla z paměti. Zvláštní byl osud plukovníka Váchy. Za pobytu v Kouničkách se přiblížil

Wachbattillon Böhmen-Mähren
I a / AB. 9 / Bg. V. 6. 42 / Fcb. Nr. 101/42 kab.
Brünn, den 15. Juni 1942.
2 rote Blätter.

Metr. i Erschossungen am 14. 6. 1942 - 15 verurteilte Personen -
Besatz i Anordnung des Vorsitzenden des Standgerichtes Brünn - # -
Sturmbannführer B e r t -
Anlagen -0-

An die
#-Standortkommandantur

P T E K I.
Mit der Bitte um Weiterleitung an den Befehlshaber der Waffen-#
Böhmen und Mähren.

Auf Anordnung des Vorsitzenden des Standgerichtes Brünn - # - Sturmbannführer B e r t - wurden am 14. 6. 1942 im Kaunitz-Kolleg, Brünn nachstehende Personen erschossen!

1. S m i s e k	Oldřich
2. Havrátil	Jaromír
3. Procházka	Jan
4. K r o z e k	Jan
5. S i t a r	Ludwig
6. S o u s e k	Antonín
7. P r u d i k	Jan
8. Š d r a h a l	Karel
9. Š i n d e l k a	Emil
10. J e l i n e k	Jan
11. F u k s a	Frans
12. P a c a s	Frans
13. Š a k	Rudolf
14. Š t e j s k a l	Frans
15. P e s k a r	Jan

Führer des Exekutiv-Kommandes: #-Ostuf. K l e i n

#-Hauptsturmführer und Kommandeur

Zpráva z 15. června 1942 o popravě 15 Čechů dne 14. června 1942, mezi nimiž je uveden i Emil Šindelka

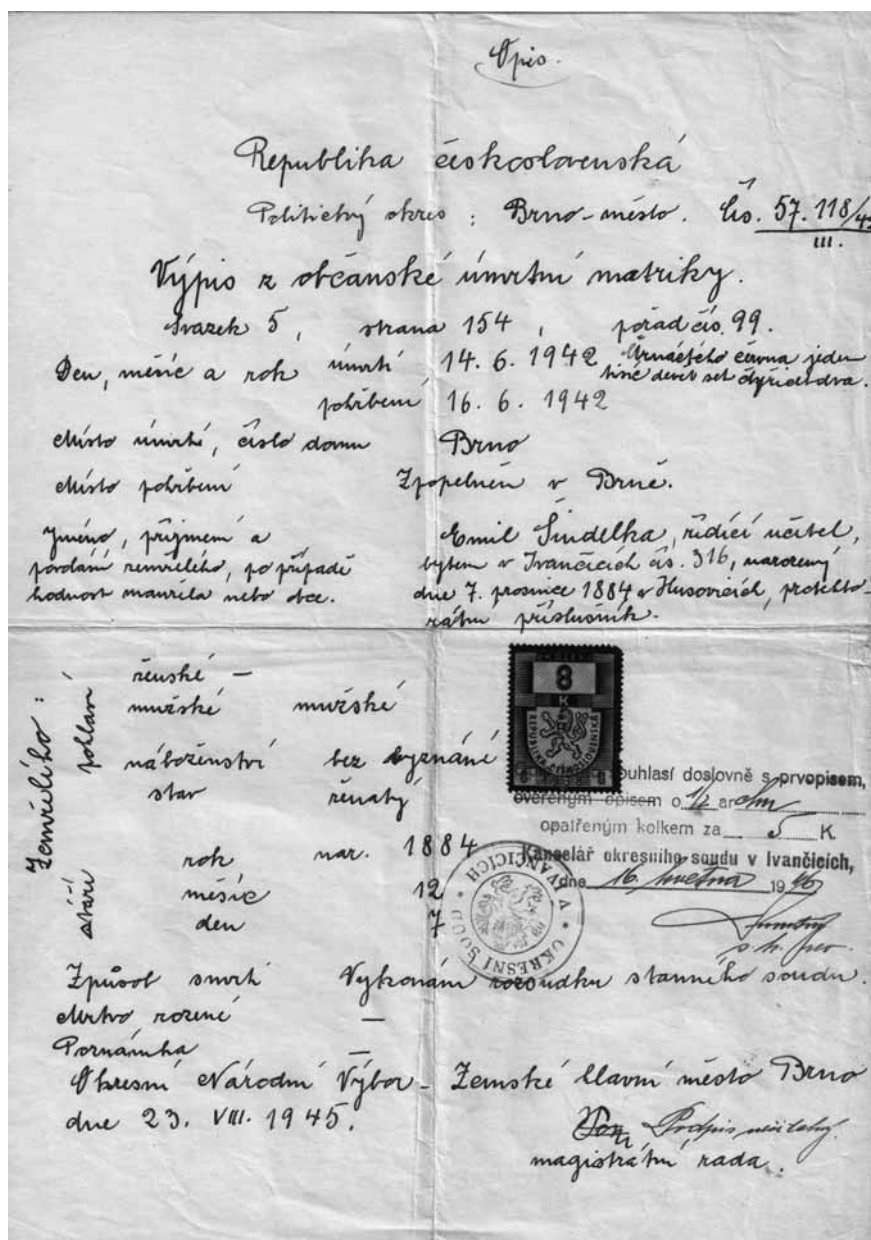
k otevřenému oknu, strážný po něm střelil, ale kulka z pušky ho jen škrábla na hlavě. Když přišel Pod kaštany, dostal zprávu, že příbuzní snad nějakou cestou dosáhnou jeho propuštění. Ale přišlo stanné právo, jednoho dne Váchu zavolali a už se nevrátil. Fuksa, bývalý četník z Bílovic mi řekl, že o jeho zatčení se přičinil agent protektorátní policie Páral, který ho sledoval a nakonec umožnil jeho chycení. Později jsem se dověděl, že s tím Páralem byl na cele 78 Přemek a Sedlařík z Rousínova (byl také v Mauthausenu a přežil). Párala propustili a už tehdy jim byl podezřelý z konfidentství.

Jak přibývalo obětí, rostl můj strach, že i já skončím s otcem na popravišti, až mi někdo řekl (asi velitel světnice Zelený), že můj otec Emil byl zastřelen už 14. června 1942. Až po válce jsem se dověděl, že spolu s ním bylo též den zastřeleno 14 dalších obětí: Smíšek, Navrátil, Procházka, Hrozek, Sítař, Souček, Prudík, Zdráhal, Jelínek, Fuksa, Pacas, Žák, Stejskal, Peškař. Ještě během války jsem se dověděl, že i můj strýc Franta Adam, dále Hynek Růžička, Haraš, Procházka, Sekerka, ředitel záložny Chudoba, všichni z Ivančic, byli popraveni. Slyšeli jsme také o hrozném osudu Lidic a Ležáků – nacisté se mstili na nevinných.

Dne 6. srpna 1942 mne vyvolali „alles mitnehmen“ a po delším stání u zdi nás nacpali do nějakých oddělených místností. Brzo ráno 7. srpna, ještě za šera, nás vzbudili, odvezli na nádraží, naložili do vlaku (kupodivu do osobního vozu) a opouštěli jsme Brno. S napětím jsem sledoval, jestli odbočíme na Přerov nebo na Břeclav. To první znamenalo Osvětim, druhé Mauthausen.

Strýc Franta Adam se svými sourozenci kolem roku 1915 (zleva Franta, Kamila, Karel a Růžena)

Výpis z matriky – doklad o úmrtí Emila Šindelky

Když jsme odbočili na Břeclav, přece jen jsem byl raději – Osvětim (Auschwitz) už tehdy vzbuzoval hrůzu. Současně s námi odjížděli z Brna i ti, kteří byli určeni do trestného tábora (Straflager) za pracovní přestupky. Ty ve Vídni oddělili a odvezli jinam.

Nás převezli policejním „antonem“ na jiné nádraží a pokračovali jsme vlakem proti proudu Dunaje. Někdy k večeru nás vyhnali z vozu na malém nádraží jménem Mauthausen. Tam už na nás čekalo komando SS se psy na řetězech a už to šlo „los-los“ za vydatného mlácení vzhůru do kopce, místy lesem, až jsme vyšli nahore na kraj lesa a uviděli novodobý hrad ze žuly, místo svého pobytu až do konce války:

Konzentrationslager Mauthausen (Oberdonau). Lagerstufe III (to byl nejhoší stupeň – zničující lágr).

II. část 1942–1945

1. PŘÍCHOD DO KONCENTRAČNÍHO TÁBORA MAUTHAUSEN

Nad vstupní barnou do koncentračního tábora byl nápis „Arbeit macht frei“. Byl to pustý výsměch, protože s vězni se jednalo podle Himmlerova pokynu Vernichtung durch Arbeit. Vhodnější by byl dantovský nápis na pekelné bráně „lasciate ogni speranza voi ch'entrate“ – zanechte vší naděje, kdo vcházíte. Všeobecně se považovalo za pravdivé rčení (šířené samými esesmany), že odchod z tábora je možný jedině komínem krematoria. Velitelem (der Lagerkommandant) tábora byl SS-Standartenführer Ziereis (tehdy měl hodnost SS-Obersturmführer), jemu podléhali Schutzhaftlagerführer Bachmayer, Streitwieser, správce hospodářství Strauss, vedoucí politického oddělení Schulz a jiní. Byli to chladnokrevní sadističtí vrahové (snad jen Strauss se staral víc o kšefty s obrazy a sochami, které pro něho vyráběli např. Pryl, Amort a jiní, než o pronásledování vězňů). Mauthausen byl centrálou pro řadu pobočných lágrů po celém Rakousku. Největší byly Gusen I a II, Linz I až III, Ebensee, Melk, dále Passau, Eisenerz, Floridsdorf, Loiblpass a řada dalších.

Jakmile náš transport, čítající kolem 40 lidí (z toho asi třetina Židů) vstoupil branou do tábora, zahnali nás vpravo do rohu k pověstné Klagemauer, všechno se muselo vysvléci a nechat ležet na zemi, potom nás zahnali do koupelny, ostříhali, nahnali pod sprchy, ještě mokré zase ven, naházeli nám jakési roztrhané prádlo, pruhované hadry a dřeváky – to všechno v běhu, za řevu SS i vězňů-kápů, nouze nebyla o rány a kopance, zvlášť Židé hodně vytrpěli. Nepřestali je mlátit, dokud všichni neleželi na jedné hromadě. Teprve pak skončila zábava esesáků.

Ještě než jsme sešli do koupelny jeden z esesáků, který mlátil a kopal příchozí, se mě zeptal odkud jsem. Když jsem řekl, že z okolí Brna, zeptal se mě: „Kennst du Shanghai?“ (Předválečný brněnský Šanghaj bylo nouzové sídliště a známé středisko zlodějí, pasáků, prostitutek a podobné smetánky). Ten esesák byl pověstný sadisista a vrah z bunkru Niedermayer.

Potom jsme stáli před kanceláří (Schreibstube) v 1. bloku, kde nás kontrolovali a přidělili nám čísla. Od této chvíle jsem byl Schutzhaftling No 12028 (zwölfnullachtundzwanzig – španělsky doce ceroveintiecho). Konečně nás zahnali na 5. blok, jehož polovinu tvořila karanténa. Druhá polovina bloku sloužila za ošetřovnu – Revier. Karanténa byla drátem oddělena od ostatního tábora a musel jí projít každý příchozí. První slova, která vězeň uslyšel a která ho nesčetněkrát potom provázela, byly německé nadávky. A věru, němčina je jazyk vynalézavý: Sauhund, Drecksau, Arschloch, Scheisskübel, Dreckspatz, Schweinkerl, Sauschädel, Speckjäger atd. Ale ani ostatní národy včetně slovanských a románkových nezůstávaly v tomto směru moc pozadu. Podmínky byly tvrdé: místa bylo tak málo, že na noc jsme museli uléhat na podlahu na bok, jeden nohama proti hlavě druhého. Když se chtěl v noci někdo obrátit, obrácela se celá řada – byli jsme tam jako sardinky. Za 5. blokem byl ostnatý drát nabitý elektrickým proudem. Hned v první noci v něm skončili dva starší Židé, kteří nevydrželi týrání.

Na práci se chodilo na tzv. planýrku neboli Russenlager. Pod horním táborem se upravoval terén pro stavbu dalších baráků, určených pro nemocné (proto také Krankenlager). Jméno Russenlager pocházelo od toho, že tam pracovaly a zahynuly tisíce ruských válečných zajatců. Když jsem přišel na planýrku, zazněl povel: Juden und Tschechen heraus! a ti pracovali ve zostřeném režimu. Pro Čechy to byl důsledek heydrichiády. Kápo zvaný, Zorž (Georg) Schmidt a jeho pomocník Müller zvaný Tiger byli suroví vrazi, kteří se nelišili od esesáků, naopak, aby si uchovali své postavení, ubili spoustu lidí – takže vlastně vězni zabili víc svých druhů než esesáci. Jednou kápo Tiger s esesákem (byl to zrzek jménem Winkler) surově týrali starého Žida. On je prosil, aby ho nechali, že večer stejně umře: „ich bin doch ein alter Mann“, ale Winkler na něho zařval „ein Saujud bist du“. Odtáhli ho za boudu na náradí a za chvíli už ostatní museli odnést jeho mrtvolu.

Pod kaštany se mnou byl také Žid Emanuel Vlček, brýlatý, neohrabaný, kterého s oblibou týral a proháněl esesák Blaszczyk (Vlček se musel hlásit – jako všichni Židé – Saujud Vlček Emanuel meldet sich zur Stelle). Vlček jel se mnou transportem do KLM a při cestě prohodil, že to tam snad nebude horší než v Brně. Trpce se zmylil: už za pár dní – ztlučení do krve – šel do drátů na planýrce. Tak se říkalo tomu, když vězeň narušil řetěz strážných (Postenkette) a stázný ho při tom zastřelil. V řeči SS to bylo „auf der Flucht erschossen“ (zastřelen na útěku).

Jednoho dne přišel na karanténu mladý esesák a přinesl si býkovec. Zahnali nás do kouta místnosti, esesák si nechal nastoupit Židy a jednoho po druhém mlátil vší silou býkovcem. Ztlučení museli ráno do práce a tam je brzo dorazili. Jedinou světlou stránkou těch prvních dní na karanténě bylo, že jsem se zase setkal s bratrem Přemkem. Byl tam už od ledna, tehdy byl na bloku č. 13. Měl jedno z nejnižších čísel: 620. Teprve tady se ode mne dozvěděl o smrti našeho táty. Přemek dosáhl s pomocí svého blokšrajbra (Blockschreiber), že mne po skončení karantény, tj. asi po 12 dnech přidělili také na blok 13, takže jsme se zase sešli. Přemek mi také moc pomohl přežít hlavně v počátečním období, které bylo nejtěžší.

2. NA BLOKU Č. 13

Byli jsme umístěni v přední části bloku - Stube A. Spávalo se na zemi, postele nebyly. Blok byl určen asi pro 250 lidí, ale někdy tam bylo nacpáno až 1 000 vězňů. Žilo tam více Čechů, kromě nich Poláci, Němci, Jihoslovani, Španělé. Španělé byli mauthausenskou zvláštností. Nacisté jim říkali Rotspanier – byly to zbytky republikánské armády, které po porážce republiky ustoupili do Francie. Tam byli vojáci internováni a po obsazení Francie Němci, byli předáni do koncentráku. Dost jich tam zahynulo, ale ve 2. polovině 1942 už byl ten zbytek „zabydlen“ a úmrtí mezi nimi byla relativně řídká.

Z významných cizinců prošli Mauthausenem např. Poláci Józef Cyrankiewicz, Kazimierz Rusinek. Karol Wojtyła, Němci Heinrich Rau, J. Boulanger, francouzský spisovatel Pierre Daix, francouzský Čech Artur London, slovinský spisovatel Prežihov Voranc, vlastním jménem Lovro Kuhar, rakouský Žid Simon Wiesenthal a jiní. Ze známějších Čechů Ant. Novotný, Jiří Hendrych, Karel Mestek. Ota Šik, Frant. Kord, Milan Jariš, Eman Pryl, Vlasta Amort, Ant. Nykl, Zdeněk Rosmann, A. Ivanský, K. Hašler, Bohumil Lonek, Zb. Sekal, kanovník Otakar Švec, profesori Josef Podlaha, Tomášek, Bušek, Závažka, pozdější kardinál Štěpán Trochta, dr. Štich a další (I. Javor, H. Bonn, H. Fantl).

Výrazně si pamatuji dvojice na 13. bloku: Mestek a Kočka, Šimůnek a Nezhyba, Budský a Hájek, Dočkal a Havelka, Jariš a Homola. Dále uvádím jména jednotlivců, kteří prošli blokem 13 (popř. 9) a které si pamatuji: Hrdý, Karel Hrdlička, prof. Čáp, Berdych, Dejl, Stach, Špinka, Pešta, Nešleha, Rada, Škapa, Moravecký, Polášek, Krafek, Kraus, Úlehla, Hauptvogel, Starůstka, Stareček, Šnedorf, Švadleňák, Hel, Krejčíček, Ackerman, Kohák, Majtl, Šlemín, Smejkal, Zavřel, Václav Müller, Bohumil Müller, Dvořák, bratři Dubové, Wuršl, Nykl, Čuhel, Drápal, Blahout, Vraný, Jerie, Bárta, Čadek, Čeřenský, Neuwirt, Gwužd, Zoufalý, Bálek, Srovnal, Ondřejček, Suchánek, Břicháček, Hanuš, Robert Hrdlička, Světinský, Strnad, Mirek Novotný, Dvořáček, Konta, Jos. Čech, Arn. Krejčí, z ostatních bloků např. Patras, Šnobl, Pštros, Beck, Papírník, Stránský, O. Kúřil, Klat, Stašek, Oliva, Mornstein, Zdvíhal, Kutnohorský, Hofman, Domanský, Andy Hirke (Čechoameričan), Vybíral, Rozehnal, Bardon zvaný Hurvínek a mnozí jiní. Na Schreibstube byli z Čechů Kurt Pany, Jan Maršálek (vídeňský Čech), Bedřich Břicháček a Zbyněk Sekal.

V Mauthasenu se setkaly málem všechny národy Evropy. Jen Švédové, Finové, Portugalci, Rumuni a Bulhary si nepamatují, ale podle dokumentů Jana Maršálka tam byly i tyto národy zastoupeny. Byli tam i černoši, dokonce asi dva Číňané a Kanadčan. Všichni se dorozumívali mezinárodní hantýrkou, jejímž základem byla jakási „basic-deutch“, doplněná jednotlivými slovy ze španělštiny, polštiny, ruštiny atd.

Z vězňů jiných národů, s nimiž jsem se v KTM seznámil, uvádím kromě jiných, uvedených dále v textu: Slovinci: Aleš Jelenc, Anto Mileta, Mikolaj Bernard, Vlado Vizovišek, Martin Županc, Radoslav Tomažič, Fedora Brežan. Alberta Mogorovič, Lídia Silič. Poláci: Kazimierz Morawski, Zdzislaw Burdel, Alfons Linda, Leon Borowiak, Roman Chlodzinski. Rusové a Ukrajinci: Pavel Gončaruk, Michail Kuzněcov, Alexander Grigorevskij. Řekové: Ioannis Perandonis, Jaques Kambanellis. Nor: Frans Skönberg. Ital: Mario Vespa. Kanadčan: Patrick O'Leary. Španělé: Fernandes Lavin, Juan Herranz de Diego, Casimir Climent a jiní.

V táboře bylo nejvíce politických vězňů (Schutzhäftling) označených červeným trojúhelníkem (Winkel), ale dlouho tam vládli zločinci (Berufsverbrecher) – zelení a asociálové – černí. Dále tam byli Svědkové Jehovovi – Bibelforscher (fialoví), homosexuálové (růžoví), Španělé (modří).

Rusové měli trojí označení: 1. válečný zajatec – SU Kgf, 2. pracovní nasazení byli označeni červeným trojúhelníkem, 3. později ještě provinivší se Vlasvci (SU – Lev = Landeseigenverbände).

Národnost byla na barevném trojúhelníku označena písmenem. Němci bez písmene, Poláci – P, Rusové – R, Češi – T, Jihoslovani – J, Francouzi – F, Italové – I, Španělé – S, Řekové – G, Norové – N, Nizozemci – NL, Belgičané – B atd. Židé byli označeni žlutou Davidovou hvězdou.

Hned následující den po příchodu na blok 13 jsem nastoupil s Přemken na nové pracoviště (Kommando) – byl to obrovský žulový kamenolom Wiener Graben. Pro mne bylo štěstí, že Přemek se už v táboře vyznal a měl známé, což mi usnadnilo práci a také zmírnilo hlad, když Přemek od známých občas dostal trochu jídla navíc. Do kamenolomu (Steinbruch) odcházelo denně 1 400 i více vězňů. Šlo se dolů od brány nejprve po kamenité cestě, potom po pověstných 186 schodech. Při chůzi dřeváky padaly, zakopávalo se, mnohdy padali i jedni přes druhé. Nejprve jsme pracovali u kápa Vincence Celbrota (Zelbrot?), bylo to nakládání kamenů do vozíků a odvoz do drtiče kamení, tzv. mlýna (Schotterbrecher). Vincenc byl „Wasserpolák“, uměl polsky (jako řada jiných kápů včetně vrchního kápa Zaremby) a choval se poměrně slušně. Zato jeho pomocný kápo (Hilfskape) Franz Kučera (Kutschera?) byl nebezpečný zabiják. Po čase jsme přešli do jiného komanda, které vyváželo dohotovené mostní kameny velkých rozměrů na zvláštní plochu na konci lomu. Kápem tam byl Peter. Tam jsem zažil dvě příhody. Při té první jsem mohl přijít vlastní vinou o život. Pár metrů od skládky kamenů stály hrušky, z nichž právě v té době padalo zralé ovoce. Jednu chvíli jsem několik metrů poodešel,

abych si nějakou sebral. Strážný esesák naštěstí hned nestřelil, ale zařval na mne, a tak jsem se musel rychle vrátit. Potom jednou jsme převraceli veliký, těžký kámen, ale nedokázali jsme ho překotit a on nám spadl zpět. Mně pod ním zůstal malíček pravé ruky – byl rozdrčen. Na ošetřovně mi to zavázali a chodil jsem dál do práce. Za několik dní obvaz začal smrdět a měl jsem obavy, že prst hnisá. Ale když mi obvaz spadl, byla rána srostlá, i když s jizvou. Kost zůstala celá.

Později jsme dělali až v nejvyšší partii lomu u kápa Juppa Pelzera; odklízela se tam zemina, aby se obnažila skála pro odstřel. Pelzer byl mladý, trochu omezený chlap, ale dobrý boxer, lágrový frajer. Jeho boxerská utkání s Polákem Edmundem Rinkem sledovali v neděli na Apelplatzu věžňové i esesáci. Miloval jednu z prostitutek v lágrovém bordelu v bloku č. 1, které jsme říkali cikánka. U Pelzera jsem se spřátelil s jedním Belgičanem z Bruselu. Uměl několik řečí, bojoval v mezinárodní brigádě ve Španělsku. Později mu pomohli k lepšímu místu někde v dílně, ale osvobození se nedočkal – zemřel na nějakou vnitřní chorobu (snad žaludeční vřed nebo pod.)

Pracoviště u Pelzra sousedilo (odděleno dráty) s koncem planýrky. Tam – asi dvacet až třicet metrů od nás – pracovalo několik francouzských Židů. Viděl jsem, jak kápo Georg Schmidt (Žorž) vzal násadu od krumpáče a mlátil do nich, až padli celí zkrvavení. Potom k nim přišel strážný esesák a ranami z pušky je zastřelil.

Z tohoto komanda jsme dělali nosiče kotlů (Kesselträger). Oběd přivezla do lomu auta v kotlech asi po padesáti litrech. Nahoru se ovšem prázdné kotle nosily na zádech brzo po obědě. Kotel vážil asi patnáct až dvacet kilogramů a stoupání po schodech nahoru nebylo snadné. Samozřejmě jsme se ještě vraceli do práce, takže jsme měli schody v nohách dvakrát. Ještě horší než kotle bylo nosit přenosné latriny. Zvlášť nepříjemné to bylo pro ty, kteří byli na schodech vzadu tj. dole, protože jim občas obsah vystříkl do obličeje. Jednou nás po večerním apelu nechali stát. Na Apelplatzu postavili jednoduchou šibenici a na ní oběsili dva vězně, kteří se pokusili o útěk. Kata dělal surový Blockältester z bloku 7 Unek. Všichni vězni museli popravě přihlížet. Jinak se popravy prováděly za blokem 20, později v bunkru.

Občas jsem se dočasně dostal i na jiná pracoviště: několik dní u Bertla (tam jednou vyskočila lokomotivka, která tahala vozíky do mlýna, z kolejí – nahnali nás tam, abychom ji podloženými trámy nadzvedli a znova nasadili na kolejnice, což nebylo snadné – při tom jsme utržili dost ran). Jednou jsem se dostal i do mlýna (schotterbrecher) – kápo Beck, ale to bylo velice špatné místo. Byl jsem nahoře na hromadě šterku, dole ze dvou stran vedla silnice, po níž přejížděla auta pro šterk. Já jsem železnými vidlemi přehazoval šterk. Špatné bylo, že tam bylo ze všech stran vidět a nebylo možno si odpočinout. Ale nejhorší den pro mne byl před vánočními 1942. To jsem pracoval u kápa Otty Lutze (byl jako vystřižený z filmu o trestancích v Sing-singu). Měl jsem průjem a nedostal jsem se včas na latrinu, takže jsem potom musel spodky vyhodit, umýt se v potoce (bylo kolem 0 °C) a do konce práce být jen v kalhotách bez spodků. Naštěstí jsem krizi překonal, průjem přestal a potom už to bylo lepší.

Že jsme neumřeli hladu, za to vděčíme tomu, že asi od konce r. 1942 bylo dovoleno dostávat balíčky. Byli jsme nesmírně vděční tetě Maří Adamové a babičce Vincencii, že nám posílaly při svém svízelném postavení balíčky, které nás udržely při životě. Z balíčků sice část ukradli esesáci (oficiálně se tomu říkalo für Kameraden, ale sežrali to oni sami), ale i tak to byla obrovská pomoc. Nejen, že to nahrazovalo chybějící hodnoty stravy, ale bylo možno části proměnit za chleba, a ten byl rozhodující pro přežití.

Pro ilustraci – denní dávka potravin při těžké práci: ráno 1/3 l černé teplé vody zvané káva (občas místo toho řídká zasmažená polévka), v poledne 1 l polévky z řepy (tuřín – Steckrübe), brambory v ní byly vzácné a kousek masa jen vyjimečně, večer 1/3 veky chleby a kolečko salámu (v sobotu tvaroh), v neděli místo salámu čtvereček margarínu a lžička marmelády a 1/4 l černé vody zvané káva. Říkalo se, že (kromě SSmanů) největším nepřítelem vězňů je hlad a zima. Veku chleba dostali v celku vždy tři vězni dohromady. Praxe přinesla jednoduchý a spravedlivý způsob dělení: Ti tři se museli nejprve dohodnout, kdo bude krájet, kdo bude vybírat jako první, kdo jako druhý. Ten, kdo krájel, dostal až tu třetinu, která zbyla, a to ho nutilo k maximálně spravedlivému dělení.

V prvních letech chodili věžňové v typickém modro-bíle pruhovaném vězeňském oděvu, který se skládal z kalhot, bluzy bez podšívky a čepice. V zimě přibyl ještě plášť, také bez podšívky. Později začali esesáci využívat bohatých zásob oděvů příslých vězňů, uložených v tzv. Effektenkammer. Aby byl znesnadněn útěk, vystřihla se část látky na zádech bluzy a na obou nohavicích a místo toho byl vsazen kus pruhované standartní vězeňské látky. Navíc byly kusy oděvu označeny pruhy nesmytelné barvy na zádech a na nohavicích, takže oblečení bylo zdaleka nápadné. Čepice nesloužila jen k ochraně hlavy, ale byla zdrojem zábavy esesáků v ponižování vězňů. Jejich povely „Mützen ab! Mützen auf!“ byly prostředkem denního šikanování. Před kterýmkoliv příslušníkem SS musel vezeň smeknout, jinak mu hrozil trest.

Obuv tvořily dřeváky-pantofle – dřevěná podrážka s plátěným potahem přes nárt. V zimě byly dřevěné podrážky s textilním svrškem po kotníky. Pantofle byly nejen nevhodné pro chůzi (např. na pověstných schodech do kamenolomu padaly s nohou a působily pády), ale i nebezpečné tím, že plátěný potah rozdíral do krve nárt, ponožky nebyly. Později se využívalo zásob ze skladů a mnoho vězňů mělo boty po mrtvých.

Sehnat jakoukoliv věc jakýmkoliv způsobem se nazývalo v lágrovém žargonu „organizovat“. Tak se organizovalo jídlo, oblečení, obutí, kuřivo, jídelní miska, lžice atd. Vězně ohrožovaly z podvýživy nemoci jako např. flegmona, vednatelnost nohou, při níž se rány nehojily, úplavice, stále také hrozil skvrnitý tyfus. Proto se často prováděly prohlídky na vši (Lauskontrolle).

Život v lágru byl tvrdý. Brzo ráno nás vzbudil zvonec a sotva člověk přišel na umývárnu, přeskočil několik nahých a vyhublých mrtvol, které tam v noci vynesli. Z práce v kamenolomu jsme nosili další mrtvé a vodili polomrtvé, kteří málokdy dožili rána. Před krematorium přijelo nákladní auto z Aussenkommanda, mrtvolky naložené jako klády – jeden za nohy, druhý za hlavu je házeli na zem jako kusy dřeva, potom po skluzavce do krematoria, jen tam hlava zaduněla o pažení.

Stalo se, že kápo ráno vypochoďoval z brány s komandem 20 lidí, večer se vrátil sám a hlásil: Komando aufgelöst. V Mauthausenu jsem viděl za jeden den víc mrtvol (a jakých mrtvol!!) než za celý ostatní život dohromady.

Gestapo a SS měli pro vězně různá „přilepšení“: RU = Rückkehr unerwünscht; NN = Nacht und Nebel (zákaz psaní a dostávání dopisů); Sonderbehandlung = zvláštní zacházení (končilo v krematoriu; Aktion K = Kugel apod.

Šéfem ošetřovny byl dlouho SS-Sturmbannführer dr. Krebsbach, který proslul tím, že masově usmrcoval nemocné vězně injekcemi benzínu nebo fenolu do žil. Proto se mu říkalo „Spritzbach“.

V lágru se stále přistavovaly další objekty, k čemuž bylo potřeba kamenů. Tak se občas stalo, že nás vyhnali v neděli dopoledne do lomu a každý musel nahoru vynášet kameny. Tady bylo těžké rozhodováním jak velký kámen si vzít: jednak měl být malý, aby se člověk příliš nevyčerpal, ale na druhé straně musel být zase dost velký, aby nevzbudil nevoli esesáků nebo kápů. Také po skončení normální denní práce v lomu se někdy nosily nahoru kameny.

Jednou jsem byl zasažen úlomkem kamene do oka, které se zalilo krví. Dali mi na oko obvaz a druhý den ráno jsem se hlásil na Revier. Právě tehdy si nechali nemocné nastoupit po ranním apelu Rapportführer Koffler a Arbeitsdienstführer Trumm (oba zabijáci, zvláště ten druhý) a „úřadovaly“. Mně to prošlo bez události – „Auge vertletzt“, ale jednoho staršího, vyhublého vězně začali oba tlouci – „du willst nicht arbeiten“ – a myslím, že to s ním špatně skončilo. Jednou stála před Schreibstube skupina vězňů, určených do bunkru asi na popravu. Šel kolem ziereis a ptal se, odkud jsou. Jeden odpověděl, že je Österreicher. Ziereis ho začal tlouci a řval na něho: „Ein Ostmärker bist du Hund“.

Zažili jsme také několik vysokých návštěv. Jednou nás vyhnali v neděli do práce, protože provoz tábora chtěl vidět SS Obergruppenführer Pohl z SS-WVHA (Wirtschaftsverwaltungshauptamt) nebo jiný vysoký funkcionář.

Měl jsem také tu „čest“ vidět na vlastní oči Reichsführera SS Himmlera, který v doprovodu vysokých potentátů SS navštívil lágř a cestou do arestu, zvaného bunkr, nám vězňům milostivě kynul.

3. NA BLOUKU Č. 9

Někdy v r. 1943 nás přestěhovali na blok č. 9 Stube A. Přešli tam asi všichni Češi ze 13. bloku a snad i odjinud. Byly tam na rozdíl od bloku 13 patrové postele, spalo se většinou po dvou na jedné posteli. Já s Přemkem. Blockältester Willi byl dobrý, stejně tak Blockschreiber, který přišel ze 13. bloku. Za to Blockfriseur Arhur byl prašivý homosexuál a darebák. Celková situace se začala pomaloučku průběhem roku 1943 a hlavně 1944 měnit postupně k lepšímu na frontách a v něčem i v lágru. Po pádu Lagerschreibera Leitzingera (kterému se přezdívalo císař mauthausenský) se stal hlavním písařem Čech Kurt Pany, jeho zástupcem vídeňský Čech Jan Maršálek, Lagerältestrem se stal po tzv. King-Kongovi Sudeťák a politický vezeň Schöps (pocházel asi z Vrchlabí) a neomezená vláda německých kriminálníků tím v podstatě skončila.

Jednou asi v roce 1943 nebo 1944 nás několik poslali uklízet v sobotu odpoledne na politické oddělení. Bylo nás tam 6 nebo 8 a jen jeden esesák Müller. Tak se stalo, že jsem se octil sám v místnosti, kde byly uloženy papíry vězňů – každý vezeň měl desky z tuhého papíru a v nich pár listů – mrtví byli zvlášť. Z těch mrtvých jsem si všiml velkého množství holandských Židů. Otevřel jsem složku jednoho mrtvého mladého Poláka ta m byl důvod zatčení a předání do koncentráku, že u sedláka, kde pracoval, píchal koně vidlemi a tím dokázal, že mu žádný prostředek není dost dobrý, aby poškodil hospodářství velkoněmecké říše.

Ale největší překvapení mě čekal, když jsem našel a otevřel složku se svým jménem. Na jednom papíru stálo že jsem byl 12. 12. 1941 odsouzen stanným soudem v Brně (das Standericht in Brünn) k předání Gestapu. Až do té chvíle jsme o tom neměli tušení.

Konečně jsme se v lomu dostali k lepší práci. Nedaleko schodů byla bouda, kde pracovalo asi 40 mladých sovětských válečných zajatců jako kameníci (Steinmetz). Byl to zbytek z přibližně 2 100 lidí, kteří přišli do KTM před rokem. K přivážení a odvážení kamenů byla v boudě skupinka „Steinfahrerů“ vedená Ludvíkem Kratochvílem. Byl to výsadkář z východu, který jediný přežil z celé velké skupiny, asi proto, že měl slovenské občanství. Ostatní výsadkáře a jejich pomocníky Němci postříleli v KTM. Ve skupině Steinfahrerů byli dále Fratišek Ondřejček, Vladimír Srovnal, Míťa Čerenský a já s Přemkem. Kromě toho tam byl malý Španěl Diego, který měl jednu ruku částečně zmrzačenou a tak tam uklízel. Z Rusů jsem měl nejraději Leonida Vičko, povoláním učitele, který mluvil dobře německy a proto

dělal tlumočníka, dále tam byli dva sympatičtí Michalové (jeden příjmením Opalev), veselý Marijec Nikolaj Rusanov (žertovně zvaný sobaka čornaja), také dva Tataři, Kazach, Cikán, Sibirjak atd.

Rusové vymysleli vtipně přezdívky: Oberkapo Zaremba byl grjaz (špína, bláto), SS-Hauptschartührer Spateneger zvaný Spatz, Surový vrah, byl u nich sobaka, protivný civilní mistr – manda – voška (štětice) a jejich kápo Jakob Nidel, politický vězeň z Rakouska byl podle nich Narzan (populární minerálka)

V této boudě někdy v roce 1944 umístili zvláštní dílo: Jeden španělský kameník tam opracovával velký žulový náhrobní kámen s iniciálami D H. Říkalo se, že je to pro nějakou Himmlerovu příbuznou Dorothea Himmler.

Bouda se stala málem osudnou Přemkovi. Jedno půldne Rusové měli jiné zaměstnání a my jsme zůstali v boudě sami. Zapomněli jsme na lágrový příkaz immer aufpassen a nedávali jsme pozor. Přemek a Franta Ondřejček seděli na kamenické koze a zašivali si vetchou garderobu, já jsem se opíral o hrábě. V tom vrazil do dveří Spatz. Já jsem předstíral, že prohrabuju kamení, ale ty dva nešťastníky Spatz okamžitě odvedl do Strafkopanie ke kápovi Lutzovi. Naštěstí to dobře opadlo a oba se po několika dnech vrátili. Také mne jednou Spatz vytáhl. Přišel a dal nastoupit všechny Steinfahrery – bylo nás šest, všichni Češi. Ptal se každého, jak dlouho tam pracuje. Já měl nejkratší dobu, tak mne odvedl ke kápovi Nagelovi do Bruchu 1, kde byla horší práce a Nagel byl pověstný zabiják. Po několika dnech jsem se zase potichu vrátil na staré místo. Před koncem působení v lomu jsem se také jednou z nouze vetřel do komanda k Emilovi – byla to největší kamenická hala blízko „mlýna“. Převládali Poláci, protože kápo Emil, starší člověk, byl „Wasserpólák“. Byl to jeden z nejsolidnějších kápů v celém lomu. Měl jsem co dělat, abych tam vydržel, protože jsem byl cizí.

Asi od roku 1944 se začalo komando Wiener Graben zmenšovat a stále víc vězňů bylo zařazováno do zbrojní výroby (Rüstungsfabrik) a mnozí odcházeli do jiných lágřů. Tehdy se nám podařilo dostat se z lomu na lepší pracoviště. Já jsem se stal členem Aufnahmekomanda. Naším úkolem bylo vyplňovat papíry příchozích vězňů (tenkrát jejich počet silně vzrostl) a psát na psacích strojích jejich kartotéční lístky. To se dělo v noci v koupelně (Baderaum) na strojích, které po skončení pracovní doby přinesli z politického oddělení Miloš Stránský, Neuwirt a ostatní. Kápem Aufnahmekomanda byl Josef Čuhel z Brna, dále tam byl Standa Bálek, Polák Boleslaw Świdorski – nezávislý novinář, Slovinec Janez Batis, Srb Tasič, později Slovinec Jože Hlebanja, Polák Roman Tomaszewski (říkali jsme mu Hurvínek), Čech Jiří Konta a další.

Přemek se dostal do komanda desinfekce, kde přenášeli prádlo a oděvy k desinfekci a zpět. Byli tam např. Robert Hrdlička, Domanský a další.

Jednou koncem července 1944 dopoledne nečekaně zazněl povel „blockweise antreten“, všechno co bylo v lágřu, muselo nastoupit před blokem, ke každému bloku přišel esesák a začalo honění: im Laufschrift marsch, hinlegen, auf, znova Laufschrift atd. atd. Honili nás asi hodinu a my jsme se divili, co je posedlo. Teprve večer jsme se dozvěděli, že byl spáchán atentát na Hitlera. Od té doby úplně umlkly reproduktory, které dosud vykřikovaly zprávy OKW.

Ke konci roku 1944 a začátkem 1945 velmi zesílil počet přicházejících vězňů, mimo jiné i z věznic a lágřů na východě. Bývaly to někdy otřesné scény, protože transporty byly dlouho na cestě, lidé byli polomrtví a mnohdy byl Apelplatz plný mrtvých a umírajících. Krematoria nestačila mrtvolu spalovat, a tak se začlo pochovávat v masových hrobech.

Když nacisté vyklízeli Jugoslávii, utekli s nimi také ruští emigranti-bělogvardějci. Jednu takovou skupinu přivezli také do Mauthausenu a někde v SS-jídelně je obsluhovalo asi 20 vězňů. Někdo z nich jim snad řekl, že marně utíkají před Rusy, že je stejně doženou. Emigranti si stěžovali někomu z vedení tábora a bylo zle. Večer si Schutzhaftlagerführer Bachmayer nechal nastoupit všechny vězně, kteří s emigranty přišli do styku. Apelplatz byl vyklizen, nahnali nás na baráky. Bachmayer chtěl, aby se přiznal ten, kdo pronesl uvedenou poznámku – samozřejmě se nikdo nepřihlásil, protože to znamenalo konec. A tak je Bachmayer začal všechny prohánět po Apelplatzu a pustil na ně svou dogu Lorda. Asi po hodině je postavil ke zdi, někteří byli od dogy dost pokousaní. Po Bachmayerově odchodu přišel Lagerschreiber Pany a nechal potrhané ošetřit. Ráno Bachmayer soptil, kdo si to dovolil, ale když Pany řekl, že on to nařídil, nestalo se nic. V tom bylo dobře vidět změnu situace – před rokem by byl Bachmayer krutě zasáhl.

Začátkem roku 1945 tak zesílil příchod vězňů, že lágř už je nemohl pojmout. Přicházeli zvláště Židé z Maďarska a také ženy. Ženy byly umístěny na bloku 16, těsně před koncem také na bloku 20 a dalších a na konci kamenolomu v budově, která byla nepoužívaná (asi bývalý statek). Maďarští Židé dostali jiné ubytování: Pod vlastním lágřem bylo vztyčeno několik obrovských cirkusových stanů, obehnaných drátem, hlídaných strážemi SS, a tam nacpali maďarské Židy, většinou celé rodiny. Části z nich odesílaly dál na západ, říkalo se, že někam k Welsu. Jaký byl jejich osud, nevím. Byla mezi nimi také mladá Judith Singer z Košic s matkou a sestrou. Když jsem ji po válce napsal, vrátila mi pošta dopis s poznámkou: „Adresátka sa prestehovala neznámo kam.“

V únoru 1945 jsem psal v noci na stroji v koupelně u brány kartotéční štítky, když vtom se strhla mohutná střelba, esesáci pobíhali, bylo mnoho vzrušení. To byl masový útěk vězňů z bloku 20, většinou sovětských vojáků, kteří tam byli mučeni a stejně byli odsouzeni k pomalé smrti. Několik důstojníků zorganizovalo přepadení strážných, stržení

elektricky nabitých drátů příkrývkami a hromadný útěk přes zeď. Za nějakou dobu přivedli bránou prvního dopadeného uprchlíka a postavili ho ke zdi u vchodu nedaleko schodů do koupelny. Za chvíli přišel esesák Bollhorst, vytáhl pistoli, z největší blízkosti muže zastřelil a řekl opodál stojícímu „Lauferovi“ (spojka): „Schlepp ihn in die Ecke, damit ihn niemand sieht, das Schwein“. Příští dopoledne jsme se opatrně blížili ke vchodu do bloku 20. Tam ležela hromada zkrvavených mrtvol, to byli ti, kteří byli zastřeleni na místě při pokusu o útěk a ti, kteří už utéct nestáli. Útěk se úplně povedl snad 7 nebo 9 vězňům, ostatní byli pochyťáni a zabiti.

Jednou v únoru 1945 přivedli skupinu vězňů Rusů. Jako obvykle se museli u zdi vedle brány vysléci donaha, nahnali je do koupelny a mokré zase zpět. Jenže jim nedali prádlo ani oblečení jako jindy a vězení stáli dál. Čekali jsme, kdy je odvedou, ale nic se nedělo – stáli dál nazi v mrazu. Za několik hodin zavolali táborovou Feuerwehr, ti natáhli halidce a postříkali nešťastníky vodou. Tak tam stáli, až padli a zemřeli. (Byl o tom natočen film: generál Karbyšev, který byl mezi umučenými, má v KTM pomník).

4. KONEC VÁLKY, NÁVRAT

Na jaře 1945 se situace dramaticky zostřovala. Jak sílil příchod transportů, tak rostla úmrtnost, takže krematorium už nestačilo mrtvoly spalovat. Nedaleko od lágru (Marbach), byla vyhrabána obrovská jáma a mrtvoly byly házeny do tohoto hromadného hrobu. Veka chleba, která byla původně pro 3 vězně na den, potom pro 4, byla nakonec pro 14, takže to byl už jen krajíček a přitom se kvalita tak zhoršila, že chléb se úplně drobil, takže denní přiděl byla hrstka drobků. Není divu, že z šileneho hladu se vyskytly případy kanibalství.

Začátkem dubna 1945 jsme se dozvěděli, že přijel velký transport z Brna (přes 200 lidí, muži i ženy). Jako člen Aufnahmekommando jsem mohl vyjít z vnitřního tábora, proto jsem se „vymeldoval“ u Jourhausu a šel se podívat. Skutečně před politickým oddělením stály spousty vězňů, ale nebylo možno se k nim přiblížit, tím méně s někým promluvit. Tento transport vůbec na bloky nepřišel – všichni šli přímo do plynu (8. dubna 1945). Nervozita rostla jak mezi esesáky, tak mezi vězni, protože se blížil konec, ale nevědělo se, jaký bude. Ilegální organizace vězňů pracovala, dělala se opatření proti možným pokusům o likvidaci vězňů. Takové plány skutečně existovaly, ale nakonec k tomu nedošlo. Blížily se obě armády – americká i sovětská a jednoho květnového dne se ztratili esesáci a na jejich místě se objevili vídenští hasiči nebo požární policie.

Kamila Šindelková po válce

Přemysl Šindelka po válce – rok 1945

Ing. Dalibor Šindelka

Ti seznámili táborové představitele z řad vězňů s tím, že mají tábor předat spojeneckým vojskům, a žádali o zachování pořádku. Dne 5. května 1945 dopoledne se před branou tábora objevily dva lehké americké tanky a tím vlastně skončilo naše věznění. Propuklo nesmírné nadšení, protože jsme se podruhé narodili. Americké tanky, zřejmě průzkum, zase odjely a nastalo období nejistoty a zmatků. Rozkřiklo se, že se SS vracejí, táborový výbor se snažil udržet pořádek. Někteří vězni však utekli a začali v okolí působit na vlastní pěst. Nakonec se nic nestalo, přišly pravidelné americké jednotky a zavedly tvrdý režim (tehdy jsme jim to měli za zlé, ale nezbývalo nic jiného). Úmrtnost ještě v prvních dnech po osvobození vzrostla. Přišel jsem na Russenlager a tam bylo za barákem narovnáno mrtvol až po střechu. Opatřil jsem si propustku, abych se mohl pohybovat po lágru a s Mirkem Novotným a několika dalšími jsme se nastěhovali do bývalé SS-Waffenkammer mimo vnitřní lágr. Zalíbila se mi tam italská karabina, chtěl jsem si ji vzít domů i s bedničkou nábojů, ale potom z toho sešlo. Po několika dnech Američané přihnali skupinu zajatých SS (poznal jsem mezi nimi Betriebsleitera z kame-nolomu), všechen materiál nakládali na auta a odváželi k likvidaci. Asi po 14 dnech dohadování a vyjednávání nás Američané desinfikovali, vydali potvrzení, že jsme zdraví a bez infekce, a mohli jsme hromadně odjet. Kluci z autodílen opravili několik nákladních aut a tak jsme 19. května 1945 definitivně opustili Mauthausen. Dojeli jsme do Českých Budějovic, odtud týž den do Prahy vlakem. Tam nás nechali

přespat v nějaké ubytovně v luteránském kostele, následujícího dne jsme chytili vlak do Brna – kolem pobořených tunelů u Adamova se jelo autobusem a 20. května jsme přišli ke strýci Robertu Šindelkovi do Husovic v Brně. Zase jsme tam přespali, strýc – sám poštovní úředník – nám poradil, že pojede pošťácký autobus na jižní moravu přes Ivančice (vlaky ještě nejezdily). Po nějakém dohadování jsme se do autobusu vepcali a tak 21. května 1945 jsme se po třech a půl letech byli v Ivančicích. Za několik dní přišel i Radek z východní armády v hodnosti majora (měl za sebou Tobruk, Ukrajinu, Duklu) a koncem června se vrátila i máma z Ravensbrücku, velice zubožená, ale živá. Tak se kromě otce celá rodina zase sešla.

Ale to už začíná úplně jiná kapitola.

Dalibor Šindelka

*Přemysl a Dalibor Šindelkovi na oslavách osvobození
koncentračního tábora Mauthausen v 80. letech
(zleva bývalý spoluvězeň Ruda Hrdý, Přemysl a Dalibor)*

Curriculum vitae nejstaršího syna Kamily a Emila Šindelkových Ctirada narozeneho 24. 6. 1917

- 1936 V červnu ukončil středoškolské vzdělání maturitou v reformním gymnasiu v Brně-Králově poli. V říjnu nastoupil dobrovolnou vojenskou službu jako aspirant v důstojnické škole u pěšího pluku 43 v Brně.
- 1937: Přijat do Vojenské akademie v Hranicích.
- 1938: Po absolvování Vojenské akademie přidělen v hodnosti poručíka k pěšímu pluku 27 v Uherském Hradišti.
- 1939: Po březnové okupaci propuštěn z armády. V září odchod do Polska. V táboře Malé Bronowice jsem se připojil ke skupině českých důstojníků, mužstva a civilních osob pod vedením pplk. Ludvíka Svobody. Po pádu Polska internace v S.S.S.R.
- 1940: V létě jsem byl ve skupině (asi 42 osob) propuštěných z internace. Odjezd přes Moskvu do Oděsy. Odtud lodí do Istanbulu pod ochranu Československého konsulátu. Z Istanbulu do přístavu Mersin v jihovýchodním Turecku. Z Mersinu do Palestiny, kde jsme měli Československou vojenskou misi v Jeruzalémě. Velitel praporu pplk. Klapálek.
- 1941: 25. února jednotka přemístěna do Egypta. Dobrovolně jsem se přihlásil do funkce tlumočnicka u 11. Československého Pěšího praporu na východě (11th Czechoslovak Inf. Battalion-East) v rámci 23. britské pěší brigády. Moje armádní (britské) číslo bylo Z/10500077. Dne 31. května prapor odeslán z Alexandrie do druhého obranného postavení (Bagush line) v Západní poušti. Poslání skončilo 24. července. Prapor dostal výcvik v pouštní válce a 20. října byl prapor včleněn do britské 70. divise a odeslán do Tobruku (Cyrenaica).
- 1942: 7. dubna návrat z Tobruku do Egypta. Reorganizace a přezbrojení. Nová jednotka – 200. Čs. lehký protiletadlový pluk (200th Czechoslovak Lt. A.A. Regt.) – se stala částí 17. britské lehké protiletadlové brigády v rámci 8. britské armády. Jako jeden z absolventů britské protiletadlové školy v At-Tiva jsem byl plk. Klapáčkem pověřen velením naší vlastní p. I. školy (jediná ne-britská p. I. škola na s.v.).
- 1943: Od 26. prosince 1942 do 27. dubna 1943 v Západní poušti. Od 27. dubna do 4. července podruhé v Tobruku, kde náš pluk tvořil lehkou protiletadlovou ochranu přístavu (asi 62 40 m/m kanonů typu Bofors). V létě 1943 jsem byl jedním z 10 důstojníků odeslaných letadlem k našim jednotkám v S.S.S.R. Alexandria-Basra (Iraq) – Teheran (Persia) – Baku – Penza – Moskva – Novochopersk. Nastoupil jsem službu u 1. čs. brigády v Sovětském svazu ve funkci přednosta II. oddělení. Později přeložen k pěchotě ve funkci velitele pěší roty.
- 1944: Pravděpodobně začátkem roku 1944 jsem převzal velení protitankového praporu (u 1. brigády), který byl současně zvětšen na 1. protiletadlový pluk – IPTAP (istrebitelnyj protitankovyy artilerijskij polk.) 5 rot

o čtyřech kanonech 76m/m sovětské výroby, tažná vozidla a můj velitelský vůz = 21 Dodge U.S.A. původu. Koncem roku 1944 se zvětšil počet důstojníků dělostřelectva (úspěšné transporty z Anglie přes Murmaňsk), zatímco řady důstojníků pěchoty prořídly. Byl jsem přeložen zpět k pěchotě ve funkci velitele praporu.

- 1945: Cestou k nové jednotce auto uklouzlo na náledí, sjelo po svahu do pole, kde se obrátilo střechou dolů. Dne 10. ledna 1945, kdy se následky úrazu začaly projevovat, jsem byl na ošetřovně 1. brigády vyšetřen kapitánem zdravotnické služby sovětské armády (specializace neurolog) a téhož dne odeslán do naší vojenské nemocnice Vyšné Hágy v Tatrách. Diagnóza – komplikovaný otřes mozku. Konec války mne zastihl stále ještě v nemocnici. Jeden z pacientů byl gen. Klapálek. Později po krátké zdravotní dovolené jsem nastoupil službu u 4. tankové brigády v Pardubicích v hodnosti majora ve funkci náčelníka štábu (velitel brigády plk. Špeta). Z Pardubic jsem byl povolán do Vysoké školy vojenské v Praze.
- 1947: Po absolvování V.Š.V. jsem nastoupil službu u 10. divise v Košicích ve funkci přednosta operačního oddělení. Velitelem 10. divise byl gen. Emil Perko.
- 1948: Při státních volbách jsem volil protivládní kandidátku. Byl jsem přeložen ke IV. oddělení ve funkci přednosta a později k pěšímu pluku 21 v Přerově (velitel pplk. Matějka).
- 1949: V září 1949 jsem byl přeložen do Vyškova ve funkci velitele 23. tankové brigády. Službu ve Vyškově jsem nenastoupil, jelikož jsem se rozhodl odejít do exilu.

Ctirad emigroval se ženou a dcerou do USA. Po nějaké době se s ním žena rozvedla, zůstala s dcerou v USA a on odešel do Austrálie. Zde žil v Melbourne, a protože byl od mládí amatérský fotograf, podařilo se mu sehnat zaměstnání u firmy KODAK, kde byl zaměstnán až do důchodového věku.

Nikdy už se do republiky nevrátil. Se svými bratry komunikoval pouze písemně. Jeho dopisy byly psané excelentní češtinou a nepostrádaly humor.

Zemřel v Austrálii v roce 1997.

*Ctirad Šindelka
s manželkou před emigrací
(zřejmě rok 1948)*

*Ctirad Šindelka – foto z firmy
Kodak v Melbourne, Austrálie,
kde pracoval*

Děkuji paní Ing. Ivaně Sládkové, dceři pana Přemysla Šindelky, za poskytnutí textu, obrazové dokumentace a za spolupráci při zpracování materiálu. Děkuji paní Mirce Miškové za celoživotní kontakty s lidmi, díky kterým získává materiály do Sokolnického zpravodaje.

Jarmila Šustrová